

Main directions of development of small production enterprises in Namangan region

Ilkhomjon KAMOLIDDINOV¹

Namangan Institute of Engineering and Technology

ARTICLE INFO

Article history:

Received February 2021

Received in revised form

28 February 2022

Accepted 20 March 2022

Available online

15 April 2022

Keywords:

entrepreneur,
entrepreneurship,
export,
import,
investment,
innovation,
marketing,
competition,
management,
industry,
market,
economy,
profit.

ABSTRACT

In the article considers the problems of development of business entities in Uzbekistan, their solutions in the process of ensuring the competitiveness of the economy, reflect the organization of production, the improvement of production and economic relations based on supply and demand, which are closely related to all aspects of industrial relations, and promising areas.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss3/S-pp81-88>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Наманган вилоятида кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлигини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

тадбиркор,
тадбиркорлик,
экспорт,
импорт,
талаб,
таклиф,
инвестиция,

Мақолада Ўзбекистонда тадбиркорлик субъектлари фаолиятини ривожлантиришдаги муаммолар, уларнинг ечимлари, иқтисодийнинг рақобатбардошлигини таъминлаш жараёнида ишлаб чиқаришни ташкил этиш, ишлаб чиқариш муносабатларининг барча жиҳатлари билан мустаҳкам боғлиқликда бўлган ишлаб чиқариш ва тадбир-

¹ Senior Lecturer, Department of Management, Namangan Institute of Engineering and Technology.

инновация,
маркетинг,
рақобат,
бошқарув,
саноат,
бозор,
иқтисод,
фойда.

корлик муносабатларини талаб ва таклиф асосида
такомиллаштириш ҳамда истиқболдаги йўналишлари акс
этирилган.

Основные направления развития малых производственных предприятий Наманганской области

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

предприниматель,
предпринимательство,
экспорт,
импорт,
инвестиции,
инновация,
маркетинг,
конкуренция,
управления,
промышления,
рынок,
экономика,
прибыль.

В статье рассмотрены проблемы развития субъектов предпринимательства в Узбекистане, их решения в процессе обеспечения конкурентоспособности экономики находят отражение организация производства, совершенствование производственно-хозяйственных отношений на основе спроса и предложения, которые тесно связаны со всеми сторонами производственных отношений, и перспективные направления.

КИРИШ

Дунё мамлакатларида иқтисодиётнинг ривожланиши корхона ва ташкилотлар фаолиятига мураккаб талабларни қўймоқда. Бу шароитда, авваламбор, рақобат кураши кескинлашиши рақобатбардошлиликни оширишни кун тартибига қўймоқда. Рақобатбардошлиликни ошириш учун амалга ошириладиган тадбир-чоралар ва йўналишлар ичида кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлик фаолиятида иқтисодий ресурслардан фойдаланиш самарасини ошириш йўналиши муҳим аҳамиятга эга бўлиб, у тадбиркорлик фаолияти субъектларининг яшаб қолиши ва унумдорлигига катта таъсир кўрсатади.

Бундан ташқари, Республикамизга замонавий технологияларни ҳамда инвестицияларни олиб киришмоқда. Натижада, мамлакатимизда ишчи ўринларининг яратилиши билан камбағалликни қискартиришга ҳам иқтисодиётимизнинг янада самарали ривожланишига эришилмоқда. Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Иқтисодиётни ривожлантириш ва камбағалликни қисқартиришга оид давлат сиёсатини тубдан янгилаш чора-тадбирлари тўғрисида” 2020 йил 26 мартдаги ПФ-5975-сон Фармони ҳамда “Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий тараққиёт ва камбағалликни қисқартириш вазирлиги ҳамда унинг тизим ташкилотлари фаолиятини ташкил этиш тўғрисида” ҳамда мамлакатимизда қабул қилинган 2022–2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси миллий иқтисодиётни жадал ривожлантириш ва юқори ўсиш суръатларини таъминлаш, иқтисодиёт тармоқларида барқарор юқори ўсиш

суръатларини таъминлаш орқали келгуси беш йилда аҳоли жон бошига ялпи ички маҳсулотни – 1,6 барабар ва 2030 йилга бориб аҳоли жон бошига тўғри келадиган даромадни 4 минг ақш долларидадан ошириш ҳамда «даромади ўртачадан юқори бўлган давлатлар» қаторига кириш учун замин яратиш, шу сабабли тадбиркорлик субъектлари фаолиятини ривожлантириш бугунги кунда долзарб масалаларидан бири бўлиб ҳисобланмоқда.

ТАДҚИҚОТ МЕТОДОЛОГИЯСИ

Ҳозирги кунда кўплаб вилоятларда бўлгани каби Наманган вилоятида ҳам кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлигини ривожлантиришга, улар учун кенг имкониятлар яратиб беришга ҳаракат қилинмоқда. Рақамли фаол иқтисодиёти шароитида кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлигини ривожлантириш, унинг самарадорлигини ўсиб боришини таъминлаш бу субъектларда банд бўлган ишчи кучларининг ижтимоий ва иқтисодий шароитларини яхшиланиб боришини таъминлайди. Наманган вилоятида кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлигини ривожлантириш учун етарли шарт-шароитлар ва ишлаб чиқариш учун зарур бўлган ресурслар мавжуд.

Шу билан бирга, вилоятда кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлигини ривожланишининг ижтимоий-иқтисодий барқарорлигини таъминлаш ўзига хос ривожланиш хусусиятлари билан боғлиқ. Бу ривожланиш хусусиятлари қуйидагилар билан ажралиб туради:

- Наманган вилояти туманлари ўзининг табиий ишлаб чиқариш моддий ва меҳнат ресурслари билан, аҳолининг демографик ўсиши ва жойлашуви, уларнинг интеллектуал даражалари билан бир-биридан фарқ қилиши;

- кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлиги билан маҳаллий бошқарув ташкилотлари ўртасидаги ижтимоий-иқтисодий муносабатларни ички ва ташқи муҳитларни эътиборга олган ҳолда такомиллаштириб бориш;

- кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлик субъектлари ишлаб чиқариш фаолиятларини биринчи галда минтақалар ички бозори талабларидан келиб чиқиб ташкил этиш;

- кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлигини иқтисодий ривожланишида лизинг, инжиринг маслаҳат хизматларидан фойдаланишдан иборат.

Шунингдек, кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлигини вилоят иқтисодий минтақаларида ривожлантириш аҳолининг бандлигини ва уларнинг ижтимоий-иқтисодий фаровонлигини ўсиб боришини таъминлайди.

Рақамли фаол иқтисодиётга ўтиш жараёнида кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлиги бозор истеъмол талабини зарур бўлган товарлар ва хизматлар билан тўйинтирадиган, иқтисодиётни таркибини талаб асосида такомиллаштириб борадиган асосий бўғин ҳисобланади. Иқтисодиётнинг бу бўлиғини ишга яроқли аҳолини иш билан таъминлаш, уларнинг даромадларининг ўсиб боришида асосий манба бўлиб хизмат қилади.

Шу боисдан эркинлашган бозор рақобати асосида ривожланаётган иқтисодиётда минтақавий бозорларда кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлигини ривожлантириш ишлаб чиқаришга камроқ инвестиция сарф қилиш орқали ишлаб чиқариш структурасини, маҳсулот турларини истеъмол талабига монан шакллантиришни таъминлайди.

Бундан ташқари, вилоятда кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлигини самарали ривожлантириш учун қуйидаги мавжуд бўлган камчиликларни бартараф этиш зарур:

– кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлиги учун зарур бўлган ишлаб чиқариш техникаси ва технологиялари билан таъминлашга давлат ва маҳаллий бошқарув ташкилотлари орқали ёрдам бериш;

– кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлиги учун зарур бўлган малакали мутахассислар ва кўп йўналишларга эга бўлган каспий ишлаб чиқариш ходимлари билан таъминлаш;

– кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлиги фаолиятида банд бўлган ишлаб чиқариш кучларини давлат ва кичик бизнес субъектлари томонидан ижтимоий ҳимояланишини назорат қилишни ташкил этиш ва кучайтириш зарур.

Рақамли фаол иқтисодиёт ривожда кичик бизнес ва тадбиркорликнинг юқори даражада улуши мавжуд бўлган ва уни орттиришга ҳаракат барча замонларда амалга оширилган. Қуйидаги 1-жадвалда Наманган вилояти ва унинг ҳудудларида иқтисодиёт соҳалари ва тармоқларида кичик бизнесни тутган ўрни ва улуши келтирилган.

1-жадвал

Иқтисодиёт тармоқларида кичик бизнеснинг улуши % да* 2021 йил 1 январь ҳолатига

№	Шаҳар ва туманлар номи	Ялпи ҳудудий маҳсулот	Саноат маҳсулоти	Халқ истеъмол моллари	Қурилиш ишлари	Чакана савдо айланмаси	Капитал қўйилмалар	Жами хизматлар	Қишлоқ ҳўжалик ялпи маҳсулоти
1.	Наманган ш.	X	61,4	82,6	78,0	91,7	66,6	43,0	87,0
2.	Мингбулоқ	X	19,9	20,3	100,0	98,1	50,6	82,2	94,3
3.	Косонсой	X	98,3	98,4	100,0	99,1	93,1	83,3	95,9
4.	Наманган	X	45,4	50,8	100,0	96,0	77,0	77,1	97,9
5.	Норин	X	28,5	85,0	100,0	94,8	85,0	83,1	98,8
6.	Поп	X	48,9	81,7	72,9	93,2	58,7	71,9	97,5
7.	Тўрақўрғон	X	18,8	65,6	100,0	93,9	60,1	75,5	99,6
8.	Уйчи	X	69,5	99,6	97,8	87,0	88,1	80,2	98,3
9.	Учқўрғон	X	18,9	37,1	100,0	93,7	94,5	77,4	98,6
10.	Чортоқ	X	100,0	100,0	95,8	89,9	82,2	76,5	99,6
11.	Чуст	X	58,1	52,0	100,0	59,5	90,4	78,5	99,7
12.	Янгиқўрғон	X	100,0	100,0	100,0	97,3	90,4	83,4	99,8
Вилоят бўйича		73,7	50,0	72,2	91,3	90,4	73,9	65,8	97,3

* Вилоят Статистика Бош Бошқармасидан олинган маълумотлар асосида тайёрланган.

Жадвал маълумотлари вилоятда иқтисодиётнинг турли соҳалари ва тармоқларида кичик бизнес ва тадбиркорликнинг ўрни ва аҳамияти юқори-лигидан далолат бермоқда. Энг юқори улуш қишлоқ хўжалигида бўлиб, унда кичик бизнеснинг тутган ўрни 97,3 фоизни ташкил этмоқда. Барча ҳудудларда 94-98 фоиз даражасида бўлиб турибди. Фақатгина Наманган шаҳрида нисбатан пастроқ бўлди, яъни 87,0 фоизни ташкил этди. Қурилиш ишлари бўйича кичик бизнеснинг улуши вилоят бўйича 91,3 фоизни ташкил этган ҳолда, айрим туманларда 100,0 га тенг бўлди. Поп тумани ва Наманган шаҳрида қурилиш соҳасида кичик бизнеснинг улуши пастроқ бўлди.

Натижа ва муҳокама. Вилоятда саноат маҳсулотлари ишлаб чиқаришда кичик бизнеснинг улуши 50,0 фоизни ташкил этди. Чортоқ, Янгиқўрғон, Косонсой ва шу каби ҳудудларда саноат маҳсулотлари ишлаб чиқаришда кичик бизнеснинг ўрни юқори бўлиб турибди. Тўрақўрғон, Учқўрғон ва Мингбулоқ туманларида саноат маҳсулотлари ишлаб чиқаришда кичик бизнес ва тадбиркорликнинг улуши 18-19 фоиз даражасида бўлиб турмоқда. Бу ҳудудларда саноатни ривожлантиришни жуда катта имкониятлари мавжуд бўлишига қарамасдан кичик бизнес ва тадбиркорлик фаолияти субъектлари нисбатан кам ташкил этилмоқда.

Статистик маълумотларга назар ташлайдиган бўлсак, 2020 йил январь-март ҳолатига ҳудудлар бўйича янги ташкил этилган кичик корхона ва микрофирмаларнинг жами миқдоридан энг кўп улуш Наманган шаҳри – 23,2 фоиз, Поп тумани – 13,0 фоиз, Наманган тумани – 8,5 фоиз, Норин тумани – 7,3 фоиз, Учқўрғон тумани – 6,9 фоиз, Чуст тумани – 6,8 фоиз ва Чортоқ тумани – 6,4 фоизни ташкил этди*.

Юқоридагилардан келиб чиққан ҳолда кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлигини ривожланиш салоҳиятларини аниқлаш мақсадида уларнинг сонларини ўсишини, ишлаб чиқариш жараёнида бандлик даражаларини ривожланишини, ялпи ички маҳсулот миқдорини, экспорт ва импортни ўсишини ва уларнинг маҳаллий бюджетга тадбиркорлик фаолиятдан тушган тушум истиқболлаштириб беришни лозим деб топдик. Вилоят кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлигини истиқболли ривожланиш кўрсаткичларини ҳисоблаш учун биз истиқболлаштиришни баланс услубидан фойдаландик. Бу усул орқали истиқболда вилоятда кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлиги субъектлари сонини ўсишини, ишчи кучларининг унда бандлигини, ялпи ҳудудий маҳсулотни кичик тадбиркорлар томонидан ишлаб чиқарилиши, уларнинг экспорт ва импорт салоҳиятлари ва маҳаллий бюджетга тадбиркорлик фаолиятларидан тушган тушумлар, берилган дотациялар ва нақд пуллар эмиссиясини ҳисоблаб чиқишга муяссар бўлдик.

Шунингдек, кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлигини ривожланишини истиқболлаштириш моҳияти вилоят бўйича турли мулкчилик шаклларида асосланган ишлаб чиқариш субъектлари фаолиятларини ривожланишини ва вилоят аҳолиси истеъмолини қондиришни ҳамда кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлиги томонидан ялпи ҳудудий маҳсулотни ишлаб чиқаришни, ташқи иқтисодий алоқаларда экспорт ва импорт даражаларини аниқлаш натижасида кичик тадбиркорликни ривожлантириш захиралари ва уларни истиқболлаштириш жараёнини таҳлил қилиш асосида ижобий ўзгаришларга эришиш мумкин.

* Вилоят Статистика Бош Бошқармасидан олинган маълумотлар асосида тайёрланган.

ХУЛОСА ВА ТАКЛИФЛАР

Юқоридагилардан келиб чиққан холда хулоса қилиб шуни айтиш лозимки, рақамли фаол иқтисодиётига ўтиш жараёнида кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлиги бозор истеъмол талабини зарур бўлган товарлар ва хизматлар билан тўйинтирадиган, иқтисодиётни таркибини талаб асосида такомиллаштириб борадиган асосий бўғин ҳисобланади. Иқтисодиётнинг бу бўлиғини ишга яроқли аҳолини иш билан таъминлаш, уларнинг даромадларининг ўсиб боришида асосий манба бўлиб хизмат қилади.

Маълумки, рақобат асосида ривожланаётган иқтисодиётда минтақавий бозорларда кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлигини ривожлантириш ишлаб чиқаришга камроқ инвестиция сарф қилиш орқали ишлаб чиқариш структура-сини, маҳсулот турларини истеъмол талабига монанд шакллантиришни таъминлайди.

Шунинг учун вилоятда кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлигини самарали ривожлантириш учун қуйидаги мавжуд бўлган камчиликларни бартараф этиш зарур:

- кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлиги учун зарур бўлган ишлаб чиқариш техникаси ва технологиялари билан таъминлашга давлат ва маҳаллий бошқарув ташкилотлари орқали ёрдам бериш;

- кичик бизнес ва хусусия тадбиркорлик субъектларида банд бўлган ишлаб чиқариш кучларини давлат ва кичик бизнес субъектлари томонидан ижтимоий ҳимояланишини назорат қилишни ташкил этиш ва кучайтириш зарур.

Шунингдек, вилоятимизда маҳаллий ва хорижий тадбиркорларнинг четга маҳсулот чиқариш ҳамда уларни ўзаро айрибошлаш учун зарур ҳуқуқий шарт-шароитларни, кичик тадбиркорлар томонидан ишлаб чиқарилган ва етиштирилган маҳсулотлар билан олди-сотдини амалга оширувчи юридик ва жисмоний шахслар, шунингдек, сармоядорларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишни таъминловчи меъёрий ҳужжатларни такомиллаштириш;

- ҳудудлардаги кичик бизнес субъектларининг энергия, газ, сув ва канализация, иссиқлик таъминоти ва бошқа шу каби муҳандислик коммуникация тармоқларига уланиши жараёнларига эътибор қаратиш ҳамда бу борадаги илғор тажрибаларни қўллаш;

- маҳаллаларда оилавий бизнесни ривожлантириш бўйича мавжуд имкониятлар ва уларни рўёбга чиқариш йўллари аниқлаш, шу асосда оилавий бизнесни ташкил этишнинг намунавий шакллари тавсия этиш ва қўллаб-қувватлаш;

- ҳудудлардаги кичик тадбиркорлик субъектларини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаб, уларни ички ва ташқи бозорда рақобатлаша оладиган, сифатли маҳсулот ишлаб чиқариш ва хизматлар кўрсатишни изчил йўлга қўя оладиган мустаҳкам иқтисодий соҳага айланишини таъминлаш лозим.

Хулоса ўрнида шуни айтиш жоизки, яъни бу юқорида қайд этиб ўтилган чора-тадбирлар амалга оширилса, рақамли фаол иқтисодиётни ривожлантиришда тадбиркорлик субъектлари фаолиятида ишлаб чиқариш ресурсларидан самарали фойдаланишларида катта имкониятлар яратилади ва шу билан биргаликда, кичик тадбиркорлик фаолиятини ривожлантиришда бошқарув самарадорлиги асосий ўринни эгаллайди. Бу эса, тадбиркорлик соҳасида қабул қилинган қарорларнинг

самарали бўлиши билан бирга, кичик ишлаб чиқариш тадбиркорлик ҳаракати самарадорлигини янада оширади ҳамда иқтисодиётни ривожлантиришда тадбиркорлик субъектлари фаолиятида ишлаб чиқариш ресурсларидан самарали фойдаланиш асосида ишлаб чиқариш корхоналарининг барча фаолият турларини ташкил этишни, ривожланиши ва рентабеллигини таъминланишига олиб келади ва шу билан бирга, иқтисодиётимиз учун истиқболли соҳалар ривожланиб, мамлакатимиз тараққиётини янада юқори босқичларга кўтаради.

ФЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони. Тошкент, “Ўзбекистон”, 2017 йил.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 7 июндаги ПҚ-3777-сон “Ҳар бир оила – тадбиркор” Дастурини амалга ошириш тўғрисида”ги Қарори. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 08.06.2018 й., 07/08/377/1325-сон.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 7 мартдаги ПҚ-4231-сонли “Ҳудудларда аҳолини тадбиркорликка кенг жалб қилиш ва оилавий тадбиркорликни ривожлантиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори.
4. Абдуллаев Ё., Юлдашев Ш. Малый бизнес и предпринимательство. – Т.: IQTISOD – MOLIYA, 2008. – С. 340.
5. Olim Sabirovich Kazakov, Ilhom Mahamadjanovich Kamoliddinov. (2021). Some questions of increase of efficiency in activity enterprise subjects. Journal of Central Asian Social Studies, 2(01), 160–169. <https://doi.org/10.37547/jcass/volume02issue01-a24>.
6. Kazakov O. (2020). Кичик бизнес субъектида ишлаб чиқариш фаолиятини ривожлантириш йўллари. Архив научных исследований, 1(2). Извлечено от <https://tsue.scienceweb.uz/index.php/archive/article/view/3729>.
7. Kazakov O.S., & Ahmedkhodjaev X.T. (2017). Fundamentals of management. Tashkent, Ilm-Ziyo.
8. Lutfulla Xabibullayevich Ubaydullayev, & Bakhtiyor Nabijanovich Dedajanov. (2021). The digital economy: Advantages and risks. Journal of Central Asian Social Studies, 2(01), 153-159. <https://doi.org/10.37547/jcass/volume02issue01-a23>.
9. Kazakov O.S., & Kamoliddinov I. (2021). Questions of the effective utilization of industrial resources in enterprise activity in the conditions of economy Globalization. The American Journal of Interdisciplinary Innovations and Research, 3(04), 114–119. <https://doi.org/10.37547/tajir/Volume03Issue04-18>.
10. Muhammadjanovich K.I. Effective directions of development of entrepreneurship // Conference Zone. – 2022. – С. 129–133.
11. Muxammadjanovich K.I., Muxammadjonovna K.S. Effective use of innovation management in business activities // Development issues of innovative economy in the Agricultural sector. – 2021. – P. 376.
12. Nabijanovich D.B. (2019). Issues of support and stimulation of exporting enterprises and ways of their elimination. American Journal of Economics and Business Management, 2(3), 44–56.
13. Dedajanov B., & Sobirov M. (2021). The essence of innovative activity and analysis indicators. Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(3), 1978–1990.

14. Dedajanov, Bahtiyor, and Muhammadniyoz Sobirov. "The essence of innovative activity and analysis indicators". *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal* 11.3 (2021): 1978-1990. https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=THE+ESSENCE+OF+INNOVATIVE+ACTIVITY+AND+ANALYSIS+INDICATORS%00&btnG=#d=gs_qabs&u=%23p%3Dm7smCiRf3KwJ.
15. Dedajanov B.N. (2021). Foreign management models: Advantages and disadvantages. In *Экономика и предпринимательство в современном цифровом пространстве* (PP. 17–20).
16. Б.Н. Дедаджанов, Ф.И. Эргашева Процесс экономического образования студентов: проблемы, решения и развивающие факторы. *Экономика и социум*, 2021 г.
17. Казаков О.С. Improving the management activity of the fruit and vegetable industry. *Журнал "Theoretical & Applied Science" № 12/ 2018 interprises*.
18. Kazakov O. (2020). Кичик бизнеснинг экспорт салоҳиятини ошириш. *Архив научных исследований*, 1(2). извлечено от <https://tsue.scienceweb.uz/index.php/archive/article/view/3725>.
19. Катъкало В.С., Панибратов А.Ю. Основы бизнеса: Учебник. – СПб.: Издат. дом С.-Претерб. гос. ун-та, 2006. – С. 290.
20. Ғуломов С.С. Тадбиркорлик ва кичик бизнес. – Т.: "Шарқ" нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси бош таҳририяти. 2002. – Б. 365.
21. Ўзбекистонда кичик тадбиркорлик. Статистик тўплам. Тошкент, 2020 й. – Б. 190.
22. Эндрю Харгалон. "Управление инновациями. Опыт ведущих компаний" Учебник. – М.: ООО "И.Д. Вильяма". 2007. – С. 304.
23. Наманган вилояти статистика бошқармаси маълумотлари.
24. www.agro.uz сайти маълумотлари.